

19.5.2006

730/4/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Esittelijäneuvos Raino Marttunen

VARUSMIESTEN TERVEYSPALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN

1

KANTELU

Kantelija pyysi tutkimaan varusmiesten sairaanhoitopalvelujen saannin nykytilanteen puolustusvoimissa. Hän kertoi Savon Prikaatissa palvelleen poikansa sairastumisesta maaliskuussa 2004 kotona viikonloppuvapaan aikana ja vaikeuksista päästä tällöin Mikkelin terveyskeskukseen vastaanotolle. Kantelija oli varuskunnasta saamiensa ohjeiden mukaan mennyt poikansa kanssa terveyskeskukseen. Siellä hänelle oli aluksi ilmoitettu, ettei varusmiehiä otettaisi vastaan. Lopulta lääkäri oli kuitenkin ottanut pojan tutkittavaksi.

Kantelija arvosteli myös varusmiesten sairaanhoidon tasoa prikaatin terveysasemalla. Hänen poikansa oli maanantaina 8.3.2004 joutunut odottamaan kohtuuttoman kauan pääsyä lääkärin vastaanotolle. Edelleen kantelija kertoi varuskuntasairaalan päiväohjelmasta, joka sisälsi myös potilaiden suorittamaa siivousta. Hänen poikansakin hoito sairaalassa oli alkanut oman vuoteen sijaamisella. Kantelija kertoi myös terveysasemalla esillä olleista potilaiden yhteisistä kuumelistoista ja tiedusteli, oliko menettely tältä osin sopusoinnussa potilaiden tietosuojan kanssa.

Kantelijan mukaan syyksi lääkintähuoltopalvelujen tasoon oli ilmoitettu resurssipula. Hänen mielestään olisi kohtuullista, että asevelvollisuuttaan suorittavien terveyspalvelut turvattaisiin eikä heidän terveydellään leikittäisi.

2

SELVITYS

Kirjoituksen johdosta Pääesikunta on hankkinut selvitykset Savon Prikaatista, Itäisen Maanpuolustusalueen Esikunnasta sekä antanut oman lausuntonsa. Jäljennökset hankituista selvityksistä ja lausunnosta lähetetään päätöksen mukana kantelijalle tiedoksi.

Selvityksissä on selostettu lähemmin muun muassa puolustusvoimien terveydenhuollon järjestämistä koskevia säännöksiä, menettelyä varusmiehen sairastuttua lomalla, lääkäripäivystyksen järjestelyjä prikaatissa, infektiosairauksien hoitoa, potilastietosuojaa sekä puolustusvoimien terveydenhuollon järjestelyjä yleensä.

Hakeutuminen terveyskeskukseen

Selvitysten mukaan varusmiehillä on oikeus kääntyä puolustusvoimien kustannuksella kunnallisen terveyskeskuksen tai sairaalan puoleen, jos paikkakunnalla ei ole puolustusvoimien hoitopaikkaa tai jos sellaisen puoleen kääntyminen ei ole sairauden laadun vuoksi mahdollista. Tämä on kerrottu myös varusmiehen mukana olevassa varusmieskortissa. Kantelussa kerrotussa tapauksessa oli toimittu täysin oikein. Myös prikaatin päivystyksestä vastanneet lääkintämiehet olivat selvitysten mukaan toimineet oikealla tavalla neuvoessaan kantelijaa asiassa.

Prikaatin selvityksen mukaan Mikkelin kaupungin terveyskeskuksessa ei ollut aiemmin ilmennyt epäselvyyksiä varusmiesten hoidosta. Päällikkölääkärin sijainen oli 18.5.2004 käynyt keskustelemassa asiasta Mikkelin kaupungin terveyskeskuksen ylilääkärin kanssa, jotta epäselvyydet varusmiesten hoitoperiaatteista saataisiin poistetuiksi ja tiedonkulku parannetuksi. Puhelimitse saadun tiedon mukaan vastaavanlaisia epäselvyyksiä ei tämän jälkeen ole esiintynyt.

Olosuhteet varuskunnan terveysasemalla

Prikaatin selvityksen mukaan terveysasemalla ei viikonloppuisin ole pääsääntöisesti peruskoulutettua terveydenhuoltohenkilöstöä. Päivystyksestä vastaavat tällöin lääkintäaliupseerit ja lääkintämiehet. Viikonloppuisin henkilökuntapäivystys on järjestetty puhelimitse lääkäripäivystyksenä tai hoitajapäivystyksenä.

Maanantaina 8.3.2004 prikaatissa oli selvityksen mukaan ollut flunssaepidemia, minkä johdosta poliklinikalla oli ollut 149 vastaanotolle tulijaa ja terveysaseman osastolla 65 potilasta. Tämän vuoksi parempikuntoiset olivat käyneet välillä ruokailussa ja odottaneet vastaanotolle pääsyä perusyksikössään. Normaalisti lääkintämiehet sijasivat vuoteen uusille potilaille valmiiksi. Kyseisenä päivänä osa potilaista joutui itse sijaamaan vuoteensa potilaiden suuren määrän vuoksi. Terveysaseman siivoaminen kuului sairaala-apulaisten työtehtäviin. Osastolla olevien potilaiden tuli selvityksen mukaan huolehtia omista tavaroistaan niin, että siisteys säilyi. Heidän tehtäviinsä ei kuulunut siivoaminen.

Varusmiesten potilastiedot

Prikaatin selvityksen mukaan potilastiedot eivät annettujen ohjeiden mukaan olisi saaneet olla toisten nähtävissä. Tietosuoja-asiaa oli opetettu koulutuksessa. Lääkintämiesten hallussa olevia taulukoita varusmiesten kuumemittauksista ei ole tarkoitettu muiden potilaiden nähtäväksi tai täytettäväksi, vaan hoitajien ja lääkärin apuvälineiksi. Asiasta ilmoitettiin sairaanhoitajalle, joka puuttui asiaan ja kertasi lääkintämiehille oikean menettelyn potilastietoja käsiteltäessä.

Lääkäritilanne

Prikaatin selvityksen mukaan resurssit terveydenhuollon palvelujen tuottamiseen olivat rajalliset erityisesti erilaisten epidemioiden aikana.

Prikaatin päällikkölääkäri oli ollut vuoden alusta virkavapaalla. Maanpuolustusalueen ylilääkäri oli tänä aikana hoitanut sivutoimisena lääkärin tehtäviä prikaatissa. Varusmieslääkäri oli hoitanut päivittäisen lääkäriyön. Prikaati oli selvityksen mukaan hakenut toistuvasti päällikkölääkärin sijaista, mutta toistaiseksi tuloksetta.

Pääesikunnan lääkintähuolto-osaston lausunnon mukaan lääkäreiden rekrytointi puolustusvoimien palvelukseen oli ollut ongelmallista jo useiden vuosien ajan.

Pääesikunta on viitannut puolustusvoimien lääkäritilanteesta apulaisoikeusasiamiehelle aiemmin antamaansa lausuntoon.

Saadun tiedon mukaan Savon Prikaatiin on 1.8.2005 saatu päätoiminen lääkäri.

3

ARVIOINTIA

Lääkäritilanteesta Savon Prikaatissa ja puolustusvoimissa yleensä

Varusmiehillä on asevelvollisuuslain 50 b §:n (1169/1988) mukaan oikeus muun muassa maksuttomaan terveydenhuoltoon. Terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain (332/1987) mukaan puolustusvoimat järjestää varusmiesten terveydenhuollon. Potilaan asemasta ja oikeudesta annetun lain (785/1992) mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon.

Puutteet puolustusvoimien lääkintähuollon järjestelyissä ovat tulleet jatkuvasti esille eri varuskunnissa suoritettujen tarkastusten yhteydessä. Useimmiten ongelmiin on ilmoitettu syyksi lääkäripula. Asiaan on kiinnitetty huomiota mm. eduskunnan oikeusasiamiehen toiminnasta laadittujen viime vuosien kertomusten yhteydessä. Myös oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio kiinnitti syyskuussa 2002 komentajien neuvottelupäivillä pitämässään puheenvuorossa huomiota siihen, että puolustusvoimien velvollisuutena on lain mukaan järjestää varusmiehelle asianmukainen lääkintähuolto. Oikeusasiamies piti ensiarvoisen tärkeänä, että kansalaisvelvollisuuttaan suorittavien varusmiesten asianmukaiset terveydenhuoltopalvelut turvataan kaikissa oloissa.

Myös apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläisen Savon Prikaatissa 4.11.2004 suorittaman tarkastuksen yhteydessä kerrottiin varuskunnan heikosta lääkäritilanteesta. Prikaatin sivutoimisena lääkärinä toiminut Itäisen Maanpuolustusalueen päällikkölääkäri esitti tuolloin huolensa varusmiesten palvelusturvallisuudesta.

Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen katsoi syksyllä 2003 aiheelliseksi ottaa puolustusvoimien lääkäripulaa koskevan asian omana aloitteena selvitettäväksi. Pääesikunta on viitannut lausunnossaan tässä asiassa antamaansa lausuntoon. Saamiensa selvitysten perusteella apulaisoikeusasiamies Jääskeläinen päätyi 26.8.2005 tekemässään

päätöksessä arvioon, ettei puolustusvoimissa ollut ryhdytty riittäviin toimenpiteisiin jo pitkään tiedossa olleen vaikean lääkäritilanteen korjaamiseksi.

Siviililääkärille pääsy

Selvitysten mukaan kantelija oli menetellyt ohjeen mukaisesti toimittaessaan poikansa terveyskeskukseen viikonlopun aikana. Kantelijan aktiivisuuden ansiosta hänen poikansa on lopulta päässyt vastaanotolle, joten hänen terveytensä ei voida katsoa vaarantuneen. Koska kantelu on kohdistunut ensisijaisesti puolustusvoimien lääkintä huoltoon, ei asiassa ole erikseen hankittu selvitystä Mikkelin terveyskeskuksesta. Asiasta on tapauksen johdosta neuvoteltu prikaatin ja terveyskeskuksen kesken eikä vastaavanlaisia epäselvyyksiä ole jatkossa enää esiintynyt. Asia ei tältä osin anna näin ollen enää aihetta enempiin laillisuusvalvojan toimenpiteisiin.

Olosuhteet varuskunnan terveysasemalla

Selvitysten mukaan varuskunnan poliklinikalla on ollut tapahtuma-aikana flunssaepidemian vuoksi poikkeuksellinen ruuhka. Tämän vuoksi osa potilaista on joutunut itse sijaamaan vuoteensa. Normaalisti tämä kuului lääkintämiesten tehtäviin. Siivouksesta huolehtivat selvitysten mukaan siivoojat. Olosuhteet huomioon ottaen asia ei tältäkään osin anna mielestäni aihetta laillisuusvalvojan toimenpiteisiin.

Potilaiden tietosuoja terveysasemalla

Selvitysten mukaan menettely varusmiesten kuumelistojen osalta ei kantelussa kerrottuna ajankohtana ole ollut potilastietosuojan mukaista. Sen tultua ilmi on virhe on korjattu ja oikea menettelytapa kerrattu lääkintämiehille. Ottaen huomioon että kysymys on ollut selvitysten perusteella varusmiesten virheellisestä menettelystä, ei asia enää tältäkään osin anna aihetta laillisuusvalvojan toimenpiteisiin.

Yhteenveto

Mielestäni kantelija on kirjoituksessaan puuttunut erittäin tärkeään asiaan. Olen samaa mieltä hänen kanssaan siitä, että varusmiespalvelusta ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien terveyspalvelut tulee turvata kaikissa olosuhteissa. Pääesikunnasta apulaisoikeusasiamies Jääskeläisen edellä mainitun päätöksen johdosta 20.3.2006 toimitettujen selvitysten perusteella puolustusvoimien lääkäritilannetta ei ole saatu vieläkään ratkaistuksi tyydyttävällä tavalla. Tulen tämän johdosta seuraamaan edelleen tilannetta.

Katson aiheelliseksi myös omasta puolestani kiinnittää jälleen Pääesikunnan huomiota velvollisuuteen järjestää varusmiesten terveyspalvelut lain edellyttämällä tavalla.

Muihin laillisuusvalvojan toimenpiteisiin ei kantelu ole suoritettut korjaustoimenpiteet huomioon ottaen antanut aihetta.